

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Даниела Добрева Пастармаджиева
катедра „Политически науки и национална сигурност“
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

за дисертационния труд на **Адриана Антонова Тонева**, докторант в задочна форма на обучение в катедра „Европеистика“, СУ „Св. Климент Охридски“, на тема **„Евроскептичният популизъм на радикално десните партии в България и Германия в периода 2005 - 2022 година“**

Научен ръководител: проф. д-р Румяна Петрова Коларова, СУ „Св. Климент Охридски“

за присъждане на образователната и научна степен **„доктор“**
по професионално направление „3.3. Политически науки“
докторска програма „Европеистика- Политологични изследвания на ЕС“

1. Основни характеристики и рамка на дисертационното изследване

Дисертационният труд на докторант Адриана Тонева **„Евроскептичният популизъм на радикално десните партии в България и Германия в периода 2005 - 2022 година“** е в общ обем от 221 страници, като в структурно отношение се състои от въведение, четири глави и заключение. Библиографията включва близо 350 източника на български, английски и немски език, сред които монографии, научни статии, партийни платформи, медийни публикации и др. Цитираната научна литература включва както позовавания на базисни трудове, касаещи нейната тема, така и най-актуалните изследвания по изучаваните проблеми.

Във въведението ясно е зададена рамката на изследването, включително значимост на темата и нейната актуалност, основният изследователски въпрос, обектът, предметът, целта, задачите, хипотези, методите и структурата.

Актуалността и значимостта на темата Адриана Тонева аргументира с факта, че независимо от прогнозите, че радикално десните партии, появили се в Западна Европа през

80те години на миналия век, бързо ще загубят своята популярност, се получава точно обратното. Тя посочва, че всъщност от 90те години на XX век насам те са в постоянен възход (с. 5). Посоченото е безспорно и динамиката на политическия живот в Европейския съюз в контекста на изборите за членове на европейския парламент през 2024 г. го доказва, като видимо се засили честотата на използване в обществения дебат на понятия като „крайно дясна партия“ и „популизъм“.

Наред с ясно изведените аргументи за актуалност и значимост на темата, докторантът формулира точен и конкретен **изследователски въпрос**, имащ съществено практическо значение, а именно „дали евроскептицизмът е същностна или опортюнистична, характеристика на радикално дясното в България и съответно в Германия?“ (с. 6). Останалите параметри на дисертационното изследване напълно съответстват на така поставения въпрос. Коректно е дефиниран **обектът** на изследване, а именно радикално десни партии от България и Германия, с **предмет** – техния евроскептицизъм. Работните **хипотези** на изследването му придават още повече фокус, като насочват вниманието върху потенциално опортюнистичния характер на евроскептицизма на радикално десните партии в България и Германия.

Ограниченията на дисертационното изследване са вплетени в самия текст, което ми се струва доста добър подход. Неколкократно Тонева засяга теми, които имат отношение към дисертацията, но не са неин основен фокус. В тези случаи тя обръща внимание, че дадената тема няма да бъде разглеждана.

2. Съдържателна част, проучване и анализ

В съдържателно отношение дисертационното изследване има качествено направен литературен обзор на теоретични източници и собствено емпирично проучване.

Първа глава *Дефиниране на основните понятия „популизъм“, „евроскептицизъм“ и „радикално дясна политическа партия“* е посветена на теоретичната основа на дисертацията и представя концептуалната рамка на основни понятия, относими към целта на изследването. Прави впечатление прегледът на широк спектър както от чужди, така и от български научни трактовки по отношение на популизма, евроскептицизма и радикално-десни партии. Следва да се отбележи, че докторантът прави аргументирана задочна дискусия с част от тезите на цитираните автори, което показва задълбочено познаване и вникване в текстовете. В допълнение Тонева ясно посочва и коя от представените

дефиниции за популизъм е отправна точка в дисертационния труд, а по отношение на евроскептицизма тя предлага свой емпиричен модел за разграничаване между мек и твърд евроскептицизм.

Представянето на радикално десните български партии във **Втора глава** от дисертацията, е направено фокусирано с достатъчно както собствени проучвания, така и с позоваване на авторитетни международни и български източници. Приведени са данни от Евробарометър за нагласите на общедтвото спрямо ЕС в България и Германия. Посоченото е от съществено значение за търсене на зависимост между динамиката на обществените нагласи в двете държави и потенциален евроскептичен популистски отговор от страна на изследваните партии, което би демонстрирало опортюнистичния характер на евроскептицизма.

Поставената цел и задачите за нейното реализиране изискват сериозен обем от работа с първични източници, а именно предизборните програми и послания на изследваните партии. Представените от Тонева текстове във втора, но и в трета глава показват, че тя се е справила отлично с тази задача. Самата **трета глава** считам, че има значим принос, заради детайлното представяне на произхода на Алтернатива за Германия и анализът на динамиката в нейните евроскептични позиции по подобие на този за българските партии, разгледани във втора глава.

Четвърта глава безусловно показва, че възприетите от Адриана Тонева материали са разбрани, осмислени в дълбочина с достатъчна доза критичност. Посоченото е демонстрирано в моментите, в които тя с лекота осъществява паралел между българските партии и Алтернатива за Германия.

В **заклучението** са представени в синтезиран вариант основните изводи, които могат да се направят на основа на проведеното изследване. Начинът на формулиране на хипотезата в увода е отлична основа за дискутирането ѝ в заключението. Коментирани са ключови моменти от анализа, които доказват първата част от изследователската хипотеза, касаеща българските радикално десни партии и отхвърлят втората ѝ част, отнасяща се до Алтернатива за Германия. Изводите, направени в заключението са получени чрез коректно прилагане на използваната методология.

3. Приноси

Адриана Тонева е извела четири приноса на дисертационния труд. Приемам всеки един от тях, като за най-съществен принос на дисертацията считам включването на опортюнизма при дефинирането на популизма. Дисертацията несъмнено има принос както за теоретичното политологично знание, касаещо популизма и евроскептицизма, но също така има и практически измерения. Към това теоретично познание могат да се отнесат първия и втория принос, формулирани от докторант Тонева. Несъмнено принос представлява и детайлното разглеждане на възникването, развитието и позициите на радикално десни партии в България и Германия. Намирам, че посоченото дава възможност да се прогнозира динамиката на електоралната подкрепа за популистки партии в даден национален контекст.

Значимо е заключението, че евроскептицизмът следва да се разглежда като динамична характеристика на радикално десните партии в България и Германия. В този смисъл съществен принос на нейния труд е доказването на опортюнистичен евроскептицизъм не само сред българските партии, но и в Алтернатива за Германия. Признание заслужава и констатацията ѝ, че този извод не е крайна точка, а налага следващи изследвания, които са доста практически ориентирани.

Докторант Адриана Тонева е представила пет публикации по темата на дисертационното изследване.

В автореферата са резюмирани рамката на изследването, както и основни моменти от четирите глави, заключението, самооценка на приносите и списък с публикуваните текстове.

4. Препоръки и въпроси

Считам, че дисертационният труд на Адриана Тонева представлява завършен научно-изследователски продукт и бих препоръчала издаването му като книга. Наред с посоченото научното познание би спечелило ако тя продължи с изследванията си по тази тема. Именно в тази връзка и в контекста на резултатите от изборите за народни представители в България, проведени на 27 октомври 2024 г. бих искала да попитам дали според нея има основание политическа партия „Величие“ да бъде определена като „евроскептична“ и каква разновидност би бил този евроскептицизъм – мек или твърд?

5. Заключение

Представената от Адриана Тонева научна автобиография обяснява защо докторантката така професионално и задълбочено успява да интерпретира темата за популизма и евроскептицизма на радикално десните партии в България и Германия. Възможността за непосредствени впечатления чрез обучение и стаж в германски университети е оказала сериозно отражение върху подробните ѝ познания по темата и способността за критичен анализ.

Посоченото предполага качествено разработване на дисертационния ѝ труд на тема **„Евроскептичният популизъм на радикално десните партии в България и Германия в периода 2005 - 2022 година“**. Той съдържа научни и научноприложни резултати, които считам, че представляват оригинален принос в науката, и несъмнено показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания. С оглед на изложеното изказвам своето **положително становище** и предлагам на уважаемото научното жури да присъди на **Адриана Антонова Тонева** образователната и научна степен **„доктор“** по професионално направление „3.3. Политически науки“, докторска програма „Европеистика- Политологични изследвания на ЕС“.

28 октомври 2024 г.

гр. София

.....

доц. д-р Даниела Пастармаджиева